

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETO
ŠVIETIMO
AKADEMIJA

Projektas „Plačios aprėpties universiteto plėtotė universitetų tinklo pertvarkos kontekste“
(Nr. 09.3.1-ESFA-V-738-02-0001)
Poveiklė „Pedagogų profesinio tobulinimo modelio sukūrimas ir jo įgyvendinimo gairių parengimas“

Vytauto Didžiojo universitetas
Švietimo akademija

PEDAGOGŲ PROFESINIO TOBULINIMO(SI) MODELIS

Kaunas, 2021

Modelį parengė: doc. dr. Agnė Brandišauskienė, doc. dr. Rita Mičiulienė, dr. Auksė Petruškevičiūtė
Veiklą koordinavo vyr. specialistė Danguolė Bylaitė-Šalavėjienė

Modelis svarstytas VDU Švietimo akademijos Profesinio tobulinimo instituto 2021-10-21 posėdyje,
protokolo Nr. 21/3.

Redaktorė – doc. dr. Ramutė Bruzgelevičienė

© VDU Švietimo akademija

Rengėjų žodis

Švietimo sistemos kokybę užtikrina ne tik pirminis pedagogų rengimas, bet ir paskesnis jų kompetencijų tobulinimas atliepiant laiko keliamiems iššūkiams. Iki šiol stengtasi pagerinti pradedančiųjų pedagogų profesinį tobulinimą(si) (Mokyklų tobulinimo centras, 2014), susieti pedagogų profesinį tobulinimą(si) su jų karjeros etapais (Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos modelis, 2016), sumodeliuoti pedagogų profesinio tobulinimo sistemą (Dačiulytė ir kt., 2013). Tarptautinio tyrimo TALIS (*Teaching and Learning International Survey*) 2018 m. duomenys rodo, kad palyginti su kitų šalių pedagogais Lietuvos pedagogai tobulinasi daugiausia, tačiau tai jų veiklos veiksmingumui neturi ženklios įtakos. Reikalingi pokyčiai pedagogų profesinio tobulinimo institucijų lygmeniu idant pedagogų profesinis tobulinimas(is) būtų reikšmingas kiekvieno mokinio mokymosi sėkmei.

Pagrįsti pedagogų profesinio tobulinimo(si) (PPT) universitetiniu lygmeniu modelį konceptualiai ir aptarti jo praktinį įgyvendinimą aktualu siekiant:

- susieti pirminį pedagogų rengimą su universitete vykdoma pedagogų kompetencijų plėtra ir/ar jų perkvalifikavimu;
- atliepti aktualioms pedagogų tobulinimo(si) tendencijoms;
- paremti universiteto mokslininkų naujausiais mokslo tyrimais ir kuriamomis pažangiomis ugdymo metodologijomis.

Siūlomas modelis, tikslingai orientuodamas PPT universitetinio centro veiklą, aktualina naujus aspektus:

- atžvalgą į skirtingas besimokančiųjų pedagogų tikslines grupes atliekant išsamią jų poreikių analizę;
- tyrinėjimu grįstą mokymąsi taikant veiklos, atvejo ir / ar kitus tyrimų metodus konkrečioms užduotims spręsti savo darbo vietoje (mokykloje, kitoje švietimo organizacijoje);
- tikslingą ekspertų paramą besimokantiejiems, t. y. profesinio tobulėjimo programose kartu dirba specialiai programos vykdymui parengti mentoriai ir tutoriai;
- sisteminių pedagogų profesinio tobulinimo(si) kokybės vertinimą siekiant pamatuoti ilgalaikį mokymo(si) poveikį profesinei praktikai.

Šiame modelyje pagrįsta profesinio tobulinimo(si) metodologija, numatyti modelio įgyvendinimo tikslas, uždaviniai, principai, pateiktos profesinio tobulinimo(si) programos rengimo ir organizavimo gairės, aptarti profesinio tobulinimo(si) poreikiai, formos, būdai, kreditų įskaitymo galimybės, pristatytos kokybės užtikrinimo ir bendradarbiavimo su suinteresuotomis šalimis būdai ir priemonės.

Siūlomas modelis gali būti įgyvendintas atskirame universitete (jo padalinyje) arba keliuose mokytojus rengiančiuose universitetuose.

Turinys

Įvadas	5
I. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelio pagrindimas	8
II. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelio metodologija	10
III. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) tikslai, uždaviniai, principai	14
IV. Profesinio tobulinimo(si) programos rengimo ir organizavimo gairės	15
V. Pedagogų profesinio tobulinimosi poreikiai, formos, būdai, kreditų įskaitymas	20
VI. Profesinio tobulinimo(si) kokybės užtikrinimas	23
VII. Bendradarbiavimas vykdant pedagogų profesinį tobulinimą(si)	25
VIII. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelio finansavimas ir įgyvendinimas	28
Literatūra	29
PRIEDAI	31
1 PRIEDAS	32
Užsienio šalių pedagogų profesinio tobulinimo patirties apžvalga	32
2 PRIEDAS	35
Bendradarbiavimas organizuojant pedagogų profesinį tobulinimą(si)	35
3 PRIEDAS	37
Profesinio tobulinimo mokymų vertinimo pavyzdys	37

Ivadas

Nuolatinis mokymasis ir švietimas tampa vis reikšmingesne kiekvienos visuomenės tolygios socialinės-ekonominės plėtros sąlyga. Akivaizdu, kad švietimo kokybę laiduoja nuolatinis pedagogų profesinis tobulėjimas. Nacionalinėje Lietuvos įgūdžių strategijoje investicija į pedagogų kompetencijas įvardijama vienu iš švietimo kokybės garantų (OECD, 2021). Pripažindamos, kad egzistuojantys tradiciniai pedagogų profesinio tobulinimo(si) būdai ne visada sudaro sąlygas transformuojančiam mokymuisi vykti (t. y. elgsenos, įsitikinimų bei vertybių kaitai, be kurių neįmanoma sėkminga švietimo sistemos kaita (Bulajeva, 2018)), Europos šalys pertvarko pedagogų tobulinimo sistemas ir procesus. Lietuva taip pat ieško būdų, kaip sukurti veiksmingą pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimo sistemą.

Lietuvoje pedagogų profesinį tobulinimą reglamentuoja daugiau kaip 50 nacionalinių ir ES teisės aktų (įstatymų, Vyriausybės nutarimų, ministro įsakymų ir t. t.) bei įvairių strateginių dokumentų (Brazienė ir kt., 2014), o profesinio tobulinimo programas įgyvendina Švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka akredituotos kvalifikacijos tobulinimo įstaigos: savivaldybėse veikiantys švietimo centrai, švietimo pagalbos tarnybos, pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai padaliniai ir kitos įstaigos, kurių, Nacionalinės švietimo agentūros 2020 m. duomenimis, yra per 60. Taip pat tobulinimą vykdo 10 pedagogų rengimo padalinių ir aukštųjų mokyklų struktūrinių padalinių (nmva.smm.lt).

Tokia decentralizuota pedagogų profesinio tobulinimo sistema turi tiek stiprybių, tiek silpnybių. Priimtinais bruožais laikoma didesnė pasiūla, galimybės pasirinkti patogų laiką ir mokymo(si) vietą, bendruomeniškumo stiprinimas, galimybės reikštis individualiai iniciatyvai. Negebėjimas suvaldyti atsiradusios pasiūlos, mokymų kokybės, sistemiškumo, informacijos apie profesinio tobulinimosi galimybes trūkumas, susilpnėję tarpinstituciniai ryšiai tarp švietimo centrų ir aukštųjų mokyklų laikomi sistemos silpnybėmis (Kaip mokosi Lietuvos pedagogai, 2015). Lietuvos valstybinio audito ataskaitoje (2016) pabrėžiama, jog pedagogų profesinio tobulinimo sistemai trūksta nuoseklumo ir efektyvumo, t. y. trumpalaikiai profesinio tobulinimo būdai „nesuteikia pakankamų galimybių įgyti naujų kompetencijų ar veiksmingai tobulinti esamas, pamatuoti jų poveikį pedagogo darbo rezultatams“.

Esamos pedagogų tęstinio profesinio tobulinimo sistemos pertvarkos metmenys nubrėžti mokslininkų-tyrėjų iš Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto ir Vilniaus kolegijos grupės parengtoje studijoje „Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos modelis“ (2016). Joje teigiama, kad aukštosios mokyklos, turinčios didžiausią kvalifikacijos atnaujinimo ir plėtros potencialą, turėtų aktyviau dalyvauti atnaujinant ir įveiklinant profesinio tobulinimo sistemą. Papildomas paskatas tam sukuria trijų nacionalinių pedagogų rengimo centrų įkūrimas 2018 m. Sutelkus mokslinį ir intelektualinį potencialą bei sukūrus tinkamas socialines ir ekonomines sąlygas, atsiranda prielaidos konceptualiai apibrėžti pedagogų profesinio tobulinimo modelį universitetiniame padalinyje, taip pat naujai įvertinti ir plėtoti regioninių švietimo centrų ir universitetinių pedagogų tobulinimo padalinių bendradarbiavimą ir ryšius.

Rengiant pedagogų profesinio tobulinimo modelį universitetiniame padalinyje remtasi iki 2021 m. oficialiai patvirtintais pedagogų profesinį tobulinimą reglamentuojančiais dokumentais:

- Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija, patvirtinta Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 30 d. (įsak. Nr. V-899);
- Pedagogų rengimo reglamentu, patvirtintu Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. rugsėjo 21 d. (įsak. Nr. V-1417) (pirminė red. 2010 m. sausio 8 d. Nr. V-54, 2018 m. gegužės 29 d. Nr. V-501);
- Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos taisyklių nauja redakcija, patvirtinta Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. gegužės 28 d. (pirminė red. 2006 m. sausio 23 d. Nr. ISAK-109);
- Valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatais, patvirtintais Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 25 d. (pirminė red. 2007 m. kovo 29 d. ĮSAK-556).

Rengiant modelį analizuota užsienio šalių (Airijos, Estijos, Ispanijos, Italijos, Lenkijos, Slovėnijos, Suomijos, Švedijos, Vokietijos) pedagogų profesinio tobulinimo patirtis (1 priedas).

Rengiant modelį remtasi Jyvaskylä universiteto (Suomija) Švietimo lyderystės instituto (Institute of Educational Leadership) ekspertų prof. dr. Mika Risku (vadovas), Hanna-Kaisa Pekkarinen ir Jenni Havela-Jokinen konsultacijomis.

Modelyje vartojamos sąvokos:

Profesinis augimas – dirbančio pedagogo profesinių kompetencijų plėtotė ir gilinimas visos aktyvios profesinės veiklos laikotarpiu.

Pedagogų profesinis tobulinimas – švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytus reikalavimus atitinkančių centrų ir kitų subjektų organizuojama tikslinga pedagogų ugdymo veikla, sudaranti sąlygas pedagogo profesinių kompetencijų plėtotei ir gilinimui, turinti tikslą įgalinti pedagogo profesinį tobulėjimą.

Pedagogų profesinis tobulinimasis – pedagogų dalyvavimas profesinio tobulinimo institucijų ir subjektų siūlomose formaliose programose, veiklose, savišvieta, saviugda, kurių tikslas – plėtoti ir gilinti savo profesines kompetencijas, įgalinti savo tobulėjimą.

Pedagogų profesinis tobulėjimas – profesinio tobulinimosi įgalinta įgūdžių, nuostatų, požiūrių, mokymo ir ugdymo veiklos pozityvi kaita, orientuota sukurti prielaidas mokinių mokymosi pasiekimams gerėti ir jų asmenybės brandai stiprėti.

Pedagogų profesinio tobulinimo veiksmingumas (*effectiveness*) – vienas iš pedagogų profesinio tobulinimo sistemos veiklos kokybės matų, parodantis veiklos tikslo ir uždavinių pasiekimo laipsnį. Veiksmingumo požymiai: **formalieji** (kokias programas ir / ar kitas veiklas centras pasiūlė, į kokias pedagogų grupes orientavosi, kiek pedagogų aprėpė, koks buvo dalyvavusiųjų pasitenkinimas

tobulinimo veiklomis ir pan.), t. y. lengvai pamatuojami kiekybiniais parametrais; **integruotieji** (kokį pozityvų poveikį padarė dalyvavusiųjų pedagogų įgūdžių, nuostatų, požiūrių, mokymo ir ugdymo veiklos kaitai, kokį poveikį turėjo mokinių mokymosi pasiekimams), t. y. matuojami praėjus po pedagogų mokymosi tam tikram laikui ir sukūrus tikslingus tinkamus tyrimo instrumentus.

Pedagogų profesinio tobulinimosi veiksmingumas (*effectiveness*) – vienas iš pedagogų profesinio tobulinimosi kokybės matų, parodantis tobulinimosi tikslų pasiekimo laipsnį. Veiksmingumo požymiai: **formalieji** (kokias programose ir / ar kitose tobulinimo veiklose dalyvavo, kokią savišvietą, saviugdą vykdė, kokias profesines kompetencijas plėtojo ir gilino), t. y. lengvai pamatuojami kiekybiniais parametrais; **integruotieji** (koks pozityvus poveikis įgūdžių, nuostatų, požiūrių, mokymo ir ugdymo veiklos kaitai, mokinių mokymosi pasiekimams), t. y. matuojami praėjus po tobulinimosi tam tikram laikui ir sukūrus tikslingus tinkamus tyrimo instrumentus.

Pedagogų profesinio tobulėjimo veiksmingumas (*effectiveness*) – vienas iš pedagogų profesinio tobulėjimo kokybės matų, parodantis įgūdžių, nuostatų, požiūrių, mokymo ir ugdymo veiklos pozityvią kaitą, poveikį mokinių mokymosi pasiekimams; matuojamas praėjus po tobulinimosi tam tikram laikui ir sukūrus tikslingus tinkamus tyrimo instrumentus.

Profesinio tobulinimosi pasiekimų įskaitymas – pedagogo (mokytojo) įvairiuose mokymosi etapuose įgytų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų įvertinimas ir pripažinimas pagal atitinkamoje formaliojo mokymo programoje nustatytus mokymosi pasiekimų vertinimo reikalavimus.

I. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelio pagrindimas

Europos Komisija, apibendrinama įvairius tyrimus ir Europos šalių gerąją praktiką, rekomenduoja (2010; 2013; 2015) mokytojų profesinį tobulinimą(si) realizuoti kaip tęstinį, nuoseklų, visą gyvenimą trunkantį procesą, kuris prasideda nuo pirminio išsilavinimo įgijimo ir baigiasi išėjus į pensiją. Europos Komisijos rekomendacijose nurodoma, kad pirmasis etapas susijęs su pasiruošimu tapti mokytoju, kai pirminiame mokytojų rengime įgyjama pagrindinių žinių ir įgūdžių. Antrasis etapas, arba ankstyvasis profesinis tobulinimas(is), prasideda kartu su pirmaisiais savarankiškais mokytojų žingsniais mokykloje, pirmosiomis konfrontacijomis su ugdymo proceso tikrove. Trečiasis etapas yra nuolatinio profesinio tobulinimo(si) etapas tiems mokytojams, kurie įveikė tapimo mokytoju pradžios iššūkius (Europos Komisija, 2010). Daugelyje Europos šalių yra sukurtos formalios mokytojų profesinio tobulinimo sistemos, tačiau dar ne visose veikia trijų etapų PT modelis. Ankstyvąjį profesinį tobulinimą(si) įgyvendina tik keletas šalių: Škotija, Airija, Estija, Nyderlandai, Norvegija. Pavyzdžiui, Škotijoje yra sukurtos formalios pradedančiųjų mokytojų įvedimo į mokyklos veiklą programos, kurių tikslas – ne tik padėti pradedantiems pedagogams, bet ir užtikrinti mokymo kokybę, kol pradedantysis mokytojas įgys mokytojavimo teisę (licenciją). Nyderlanduose mokytojų rengimo programa baigiama praktika, prilyginama mokytojo darbo bandomajam pusės metų laikotarpiui. Norvegijoje sukurta ir išbandyta mokytojų įvedimo į profesiją programa, finansuojama vyriausybės, tačiau ji nėra privaloma – dalyvavimą programoje mokyklos renkasi savanoriškai.

Daugelyje šalių akcentuojamas pedagoginių studijų ir pedagogų profesinio tobulinimo(si) tęstinumas. Suomijoje siekiama, kad profesinis tobulinimas taptų vientisa sistema, susiejanti pirminį pedagogų rengimą, jų bandomąjį etapą mokykloje bei tolimesnę pedagoginę veiklą. Be to, siekiama, kad ši sistema būtų sukurta bendradarbiaujant dėstytojams (rengiantiems pedagogus), nepatyrusiems pedagogams ir patyrusiems pedagogams. Vokietijoje didelis dėmesys organizuojant pedagogų tęstinį mokymąsi skiriamas pradedantiems mokytojams, turintiems 3–4 m. darbo stažą. Europos šalių universitetai teikia įvairias pedagogų profesinio tobulinimo paslaugas neformalaus tęstinio mokymo ir formaliai įteisintų studijų, teikiančių aukštojo išsilavinimo diplomus, forma.

Nepaisant didelės pedagogų profesinio tobulinimo sistemų įvairovės, mokytojai skirtingose ES šalyse susiduria su labai panašiomis problemomis. Kaip rodo Europos Komisijos (2013) atlikti tyrimai, daugelis mokytojų neranda tinkamos profesinio tobulinimosi veiklos arba negali joje dalyvauti dėl nesuderinamų darbo ir mokymosi grafikų. Nemažai mokytojų mano, kad jiems reikia daugiau profesinio tobulinimo(si), nei jie gauna. Mokytojams taip pat reikalingas individualizuotas mokymas, kokį jie taiko savo mokiniams. Apie 89 proc. Lietuvos mokytojų pripažįsta, kad dalyvavimas profesinio tobulinimo(si) veiklose turėjo teigiamos įtakos jų pedagoginės veiklos pokyčiams, tačiau pasigenda šių veiklų sąsajų su jų turimomis žiniomis ir patirtimi, pasirengimu taikyti naujas idėjas praktinėje veikloje klasėje, bendradarbiavimo su kitais ir aktyvaus mokymosi (OECD, 2020; EBPO, 2020).

Kad mokytojų profesinis tobulinimas(is) būtų veiksmingas, jis turėtų būti grindžiamas konkrečių mokymosi poreikių įvertinimu ir atsiliepimais apie jų darbą (mokymą). Kol kas ne visi mokytojai gauna apie savo mokymo veiklą reguliarą ir veiksmingą grįžtamąjį ryšį, kuris galėtų efektyviai

nukreipti jų profesinį tobulinimąsi. Tyrimai taip pat rodo, kad efektyvus mokytojų mokymasis vyksta darbo vietoje – mokykloje – ir grindžiamas bendradarbiavimu. Antai Lietuvos mokytojai išryškina kelis profesinio tobulinimo(si) veiklų veiksmingumo aspektus: a) veiklos yra orientuotos į mokyklą, t. y. vyksta mokykloje ir / ar dalyvauja daug tos mokyklos pedagogų; b) veiklos yra orientuotos į bendrąją pedagogiką, mokomojo dalyko turinį, mokinių vertinimą (NŠA, TALIS, 2018). Mokslinių tyrimų taip pat patvirtinta, kad nuolatinis profesinis tobulinimasis bendradarbiaujant teigiamai keičia mokytojų praktiką, požiūrius ar įsitikinimus, pagerėja mokinių mokymasis, atsiranda ir mokytojų elgesio klasėse teigiamų pokyčių (žr. pvz., Darling-Hammond, Hylar and Gardner, 2017; Desimone, 2009; Scripps and Paradis, 2014; Šenjug Golub, 2014 ir kt.).

Profesinio tobulinimo(si) tęstinumą skatina karjeros ir paramos mokytojams struktūros: politinės, finansinės, socialinės, profesinės. Todėl visos suinteresuotosios šalys – mokytojų rengėjai, mokyklos, kitos švietimo institucijos, politikos formuotojai, taip pat mokytojų sąjungos ir asociacijos turėtų dirbti kaip partneriai kiekviename profesinio tobulinimo(si) etape, derindami skirtingus požiūrius. Tai galima laikyti visa apimančia politine perspektyva, kuriai reikalinga bendra vizija, supratimas ir atsakomybė, paremta bendradarbiavimo procesu. Europos Komisija (2015, p. 16–18) rekomenduoja, kad tokia politinė perspektyva turėtų apimti 5 aspektus:

- pedagoginį aspektą (mokytojo mokymosi poreikius),
- instrumentinį aspektą (paramos struktūras),
- karjeros aspektą (darbo rinką ir karjeros struktūras),
- profesinį aspektą (kvalifikacijų / kompetencijų lygius),
- kultūrinį aspektą (vietos mokyklos kultūrą).

Lietuvoje pedagogų profesiniu tobulinimu(si) įprasta laikyti neformalųjį švietimą ir savišvietą, kuriais siekiama įgyti bei plėtoti profesinei veiklai reikalingas kompetencijas (Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija, 2012). Pedagogų rengimo reglamente (2018) nurodoma, kad pedagogo profesinis tobulėjimas ir augimas vyksta visą jo aktyvios profesinės veiklos laiką, pradedant pedagoginės stažuotės metu, įtvirtinant kompetencijas, įgytas aukštojoje mokykloje, ir tęsiamas plėtojant tiek horizontaliąją, tiek vertikaliąją profesinę karjerą. Pradėjęs profesinę karjerą pedagogas privalo plėtoti ir gilinti profesines kompetencijas pasirinkdamas profesinio augimo būdus. Studijoje „Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos modelis“ (2016) išvelgiami du pedagogo tobulinimo(si) aspektai: (1) jau įgytų kompetencijų tobulinimas ir (2) kvalifikacijos plėtra, kuri apima naujų kompetencijų įvaldymą, o kartais – ir naujų kvalifikacijų įgijimą. Pabrėžiama, kad profesinį tobulinimą(si) tikslinga sieti su mokytojo karjeros etapais ir pedagogo kvalifikacinėmis kategorijomis. Šie dokumentai pagrindžia pedagogų profesinio tobulinimo nuoseklaus modelio įgyvendinimo prielaidas mūsų šalyje.

Apibendrinant galima teigti, kad užsienio šalių patirtis rodo pedagogų profesinio tobulinimo(si) nuoseklaus modelio realizavimo veiksmingumą. Mūsų šalyje legitimizuotos prielaidos sąryšingam pedagogų profesinio tobulinimo(si) modeliui įgyvendinti. Universitetų, rengiančių pedagogus, vaidmuo tolesniais profesinio tobulinimo(si) etapais yra išskirtinis užtikrinant profesinio tobulinimo(si) procesų nuoseklumą ir tęstinumą, o bendradarbiavimas su socialiniais dalininkais politiniu, regioniniu, lokaliu ir tarptautiniu lygmenimis būtinas, siekiant PT procesų tarpusavio dermės, atitinkamo aprūpinimo ištekliais, procesų kokybės užtikrinimo.

II. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelio metodologija

Profesinio tobulinimo(si) prielaida – mokymosi veiklos tobulinant profesinės veiklos kompetencijas ir asmenines savybes (Caena, 2011) įvairiais mokytojui priimtinais būdais.

Profesinis tobulinimas(is) atspindi mokymąsi kaip dalyvavimą išorinės intervencijos veiklose, skirtose įgūdžiams tobulinti vyraujančiomis įprastomis praktikomis – paskaitomis, kursais, seminarais, kuriuose mokytojų vaidmuo pasyvus, o jų turinys nėra orientuotas spręsti kasdienio mokymo praktikos problemoms (Van Veen, Zwart and Meirink, 2012). Tuo tarpu mokymasis, apimantis giluminius procesus – įsitikinimų, vertybių, elgsenos ir pan. kaitą, leidžia kalbėti apie profesinį tobulėjimą, kaip visuminį profesinį augimą. Visuminio, arba giluminio, profesinio tobulėjimo metu vyksta įsitikinimų ir prasmų transformacijos, patirties rekonstrukcijos (Bulajeva, 2020). Tokį požiūrį į profesinį tobulinimą ir tobulėjimą pagrįstų konstruktyvistinė prieiga. Išsamesnė sąvokų *profesinis tobulinimas*, *tobulinimasis* ir *tobulėjimas* analizė pateikta Mičiulienės ir Brandišauskienės (2021) mokslo straipsnyje.

Kuriant pedagogų PT modelio, remiamasi:

1. **Konstruktyvistinė prieiga**, kurios šalininkai teigia, kad

- naujos žinios (supratimas) yra konstruojamos per socialinę sąveiką (Postholm, 2012). Socialinė mokymosi aplinka lemia, kaip individas mokosi ir tobulėja;
- mokytojai yra aktyvūs besimokantieji, įsitraukę į mokymosi, vertinimo, stebėjimo ir reflektavimo procesus, naudojantys autentiškus artefaktus, interaktyvią veiklą ir kitas strategijas, skirtas giliai integruotam, kontekstiniam profesiniam mokymuisi (Darling-Hammond, Hyler and Gardner, 2017).

2. Šiai prieigai atliepia Richards'o ir Farrell'o (2005) **konceptualizuotas mokymosi supratimas**:

- mokymasis kaip *įgūdžių tobulinimas* – tam tikrų įgūdžių, reikalingų pasiekti meistriškumui, plėtojimas. Mokymas suskaidomas į tam tikras dalis ir įvaldomi tam tikri įgūdžiai tam tikru laiku. Mokytojų mokymas apima tų įgūdžių demonstravimą ir siekiama, kad besimokantieji praktikuotųsi juos įgyti;
- mokymasis kaip *kognityvinė veikla* – į mokymąsi žvelgiama kaip į visuminę kognityvinę veiklą, kurioje esminiu tampa mokytojų įsitikinimai ir mąstymas. Mokytojai yra aktyvūs besimokantieji, todėl mokymosi procesas turi apimti jų savęs valdymą, kritinių momentų analizę ir pan.;
- mokymasis kaip *asmenybės augimas (saviugda)* – į mokymąsi žvelgiama kaip į sąmoningas ir kryptingas pastangas gilinti savo žinojimą ir tobulinti veiklos būdus, kaip į transformacinį procesą, per kurį žinios yra internalizuojamos, t. y. tampa vidine savastimi. Mokymosi procesas yra orientuotas į asmens poreikius, jame svarbu besimokančiojo savimonė ir asmeninės interpretacijos;
- mokymasis kaip *reflektyvus procesas* – mokytojai mokosi iš patirties, ją reflektuodami.

3. Profesinio tobulinimo(si) nuostatomis:

- profesinis tobulinimas(is) suvokiamas kaip *ilgalaikis procesas*, pripažįstama, kad mokytojams tobulėti svarbus laiko veiksnys. Jie turi turėti pakankamai laiko mokytis, praktikuoti, įgyvendinti ir apmąstyti naujas strategijas, įgalinančias praktinės veiklos pokyčius (Darling-Hammond, Hyler and Gardner, 2017). Patirties tęstinumas (o ne vienkartiniai mokymai) yra veiksmingiausi, nes leidžia mokytojams susieti turimas žinias ir patirtį su naujomis (Glatthorn, 1995). Mokymosi proceso tęstinumas reiškia nuolatinės *suplanuotas* galimybes ir patirtis *sistemiškai* stimuliuoti augimą ir evoliuciją profesijoje (Villegas-Reimers, 2003);
- profesinis tobulinimas(is) yra *kontekstualus*. Tyrėjų įrodyta, kad veiksmingiausia profesinio tobulinimo(si) forma yra ta, kuri vyksta mokyklose ir yra susijusi su kasdiene mokytojų ir besimokančiųjų veikla, mokymo strategijomis, nukreiptomis į konkretų ugdymo turinį (Hargreaves, Fullan, 2012). Sėkmingiausiai mokytojai tobulėja darbo vietose, keisdami idėjomis, bendradarbiaudami, dalyvaudami tokiose veiklose kaip studijų grupės, tyrimai ir pan. Šiuo požiūriu labai svarbūs tampa mokytojų *patirčių turinys, procesai ir kontekstai*, kuriuose vyksta jų profesinis augimas (Villegas-Reimers, 2003);
- profesiniam tobulimui(si) aktualus *tyrimais pagrįstas požiūris* į savo veiklą, įgytą per universitetines studijas; jis tampa paskata tolesniam profesiniam tobulėjimui. Tai suteikia mokytojams galimybę kurti mokyklinius projektus ir tobulinti savo mokyklą, teigiamai veikia tiek mokyklos vidinę kultūrą, tiek išorę. Taip sukuriama prielaidos mokyklų, kaip besimokančiųjų bendruomenių, vystymuisi (Hargreaves, Fullan, 2012);
- profesinis tobulinimas(is) suprantamas kaip *bendradarbiavimo* procesas. Efektyviausias profesinis tobulinimas(is) vyksta, kai prasmingai bendrauja ne tik patys mokytojai, bet ir mokytojai, administratoriai, tėvai ir kiti bendruomenės nariai. Tarptautiniai tyrimai rodo, kad mokyklose, kur bendradarbiauja mokytojai ir administracija, socialinis mokymosi veiksnys yra vienas iš sėkmingiausių tobulinant savo profesinę veiklą, kas, savo ruožtu, daro įtaką ir mokinių mokymuisi. Mokytojai nori bendradarbiauti ir apmąstyti savo mokymo praktiką, kad galėtų ją tobulinti. Jų manymu, tai yra prasminga, o tyrimai rodo, kad tokia praktika tampa refleksijos pagrindu (Postholm, 2012);
- mokytojai – *reflektyvūs praktikai*, pradedantys profesinę veiklą turėdami tam tikrą žinių pagrindą, naujos žinios ir patirtis grindžiami turimomis ankstesnėmis žiniomis. Profesiskai tobulėdami mokytojai kuria naujas pedagogines teorijas ir praktikas (Villegas-Reimers, 2003).

4. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) sritimis. Profesinio tobulinimo(si) metu vystomų ir plėtojamų profesinių kompetencijų sritys priklauso nuo konkrečios šalies konteksto ir poreikių, susitarimo, koks yra geras mokytojas, neužmirštant daugialypių mokytojo vaidmenų klasėje, mokykloje, bendruomenėje ir kt. (Europos Komisija, 2013). Pasak Caena ir Redecker (2019), mokytojų rengimo ir tolesnio profesinio tobulinimo įvairiais karjeros etapais tiek individo, tiek instituciniu lygmeniu veiksmingumą sustiprina:

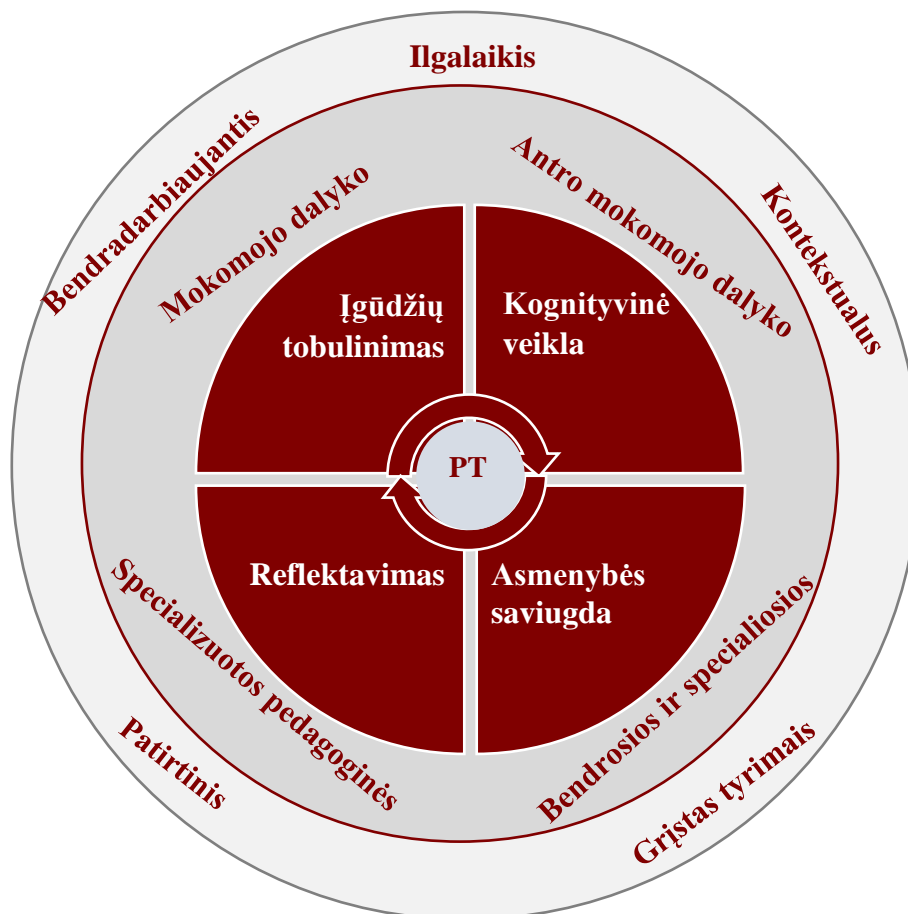
- mokymo pagrindimas aiškiais šalies švietime priimtos pagrindinės ugdymo filosofijos teiginiais,
- visų mokytojo profesinės veiklos (darbo) dimensijų aprėptis,

- pripažinimas, kad mokymas apima savęs įsivertinimo ir tobulinimo ciklą,
- orientacija į besimokančiųjų rezultatus (vien jais neapsiribojant),
- mokymo proceso stabilumas ir lankstumas.

Pateikiamame modelyje profesinių kompetencijų sritys apima (Pedagogų rengimo reglamentas, 2018):

- bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas,
- mokomojo dalyko kompetencijas,
- antro mokomojo dalyko kompetencijas,
- specializuotas pedagogines kompetencijas.

Jos suprantamas taip, kaip yra apibūdintos šalies pedagogų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) koncepcija schematizuotai pristatoma 1 paveiksle.

1 pav. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) konceptuali schema

5. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) nuoseklumas. Europos Komisijos dokumentuose (2010; 2013; 2015) pabrėžiama, kad mokytojų profesinis tobulinimas(is) turėtų būti plėtojamas 3 etapais:

- pradžia – pasiruošimas tapti mokytoju pirminio mokytojų rengimo etape, kai įgyjama pagrindinių žinių ir įgūdžių;

- tęsiamas po pedagoginių studijų baigimo (3–5 metus) ir skirtas įtraukti pradedančiuosius mokytojus į mokyklos aplinką. Ši fazė vadinama įvairiai: ankstyvuoju profesiniu tobulėjimu, bandomuoju laikotarpiu arba *stažuote* (anglų k., *induction*);
- yra nuolatinis profesinio tobulinimo(si) procesas, kuris tęsiasi visą aktyvios karjeros laikotarpį.

Šie etapai turėtų būti tarpusavyje susiję, aprūpinti atitinkamais ištekliais, užtikrinant procesų kokybę. Kiekvienam etapui rekomenduojama sukurti pedagogų profesinio tobulinimo(si) programas.

III. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) tikslai, uždaviniai, principai

Pedagogų profesinio tobulinimo(si) **tikslas** – tobulinti profesines ir dalykines kompetencijas, plėtoti įgytą kvalifikaciją siekiant ugdymo proceso kokybės. Profesinis tobulinimas(is) prasideda pabaigus formalias studijas ir tęsiasi visu aktyvios profesinės veiklos laikotarpiu, įgalindamas profesinį tobulėjimą.

Pedagogų profesinio tobulinimo(si) **uždaviniai**:

1. Tobulinti(s) pedagogų bendrąsias, specialiąsias ir dalykines kompetencijas.
2. Padėti įgyti antro mokomojo dalyko / antros kvalifikacijos kompetencijas arba persikvalifikuoti.
3. Ugdyti(s) nuolatinio tobulėjimo nuostatą, mokėjimo mokytis gebėjimus, kurti ir puoselėti mokymosi kultūrą.
4. Ugdyti(s) nuostatą ir gebėjimus ugdymo praktiką grįsti tyrimais.
5. Įgalinti profesinį tobulėjimą, transformuojant ugdymo praktiką.

Pedagogų profesinio tobulinimo(si) **principai**:

- *Laisvas pasirinkimas ir asmeninė atsakomybė.* Užtikrinama galimybė kiekvienam pedagogui apsispręsti dėl asmeninio tobulinimosi perspektyvų, priimti su mokymusi, profesija susijusius sprendimus. Turėdamas laisvę rinktis, asmuo taip pat prisiima atsakomybę už savo pasirinkimus.
- *Orientacija į pedagogų poreikius.* Profesinio tobulinimo paslaugų pasiūla orientuojama į pedagogų ir mokyklų poreikius.
- *Lankstumas.* Derinami tiek formalus, tiek neformalus profesinio tobulinimo(si) būdai bei įvairios mokymo(si) formos, pa(si)renkamas asmeniui tinkamas profesinio tobulinimo(si) tempas.
- *Kontekstualumas ir dinamiškumas.* Profesinis tobulinimas planuojamas atsižvelgiant į Lietuvos švietimo iššūkius, aktualijas, prioritetus ir kaitą, tendencijas ir ugdymo mokslų tyrimus, pedagogui aktualius tobulinimosi poreikius.
- *Lygiavertiškumas.* Profesinis tobulinimas(is) vyksta paritetinių santykių pagrindu: Universiteto specialistai mokosi iš mokytojų ekspertų, mokytojai – iš specialistų.
- *Bendradarbiavimas.* Pedagogų profesinis tobulinimas vykdomas bendradarbiaujant vietos, lokaliu lygmeniu, su ugdymo institucijomis, savivaldybių ir nacionaliniu lygmeniu, su užsienio partneriais.
- *Nuolatinis mokymasis.* Profesinio tobulinimo paslaugas teikiantys specialistai siekia nuolatos mokytis, kaip mokyti kitus, analizuodami savo ugdymo praktiką, reflektuodami, transformuodami ir rekonstruodami savo patirtį, periodiškai įsivertindami ir atnaujinami profesinio tobulinimo programas.

IV. Profesinio tobulinimo(si) programos rengimo ir organizavimo gairės

Pedagogų profesinio tobulinimo programa, grindžiama integruotu požiūriu į mokymąsi, skirta sukurti besimokantiesiems galimybes įtvirtinti savo profesinę tapatybę, plėtoti ekspertinę patirtį tyrinėjant ugdymo veiklą ir su ja susijusius reiškinius, įgalinti besimokančiuosius tobulėti.

Integruotas požiūris į mokymąsi sąlygoja programos orientavimą į:

- moksliniais tyrimais grįstą **teoriją**, suteikiančią nagrinėjamam ugdymo reiškiniui analitinę perspektyvą. Besimokantiesiems suteikiama informacija apie naujausias švietimo kryptis (tendencijas), pristatomos moderniausios teorijos, kurių pagalba analizuojama konkreti organizacija;
- **praktiką**, t. y. mokyklos (darbo vietos) kontekstą (mokyklos tipas, aprūpinimas, darbo kultūra ir pan.). Kiekviena mokymų programa prasideda pradine konteksto analize, jos pagrindu pateikiamas tobulinimo pasiūlymas, jis įvertinamas, parengiamas ir patvirtinamas planas;
- individualią besimokančiojo **patirtį**, savivoką, kitų suvokimą. Besimokantieji į mokymus atsineša savo skirtingą patirtį ir praktiką. Mokymosi metu vyksta šių trijų dedamųjų (naujų teorijų – mokyklos praktikos – individualios patirties) dialogas. Sprendimus dėl pokyčių priima patys besimokantieji.

Mokymas(is) grindžiamas **tyrinėjimo metodu** (angl. *enquiry method*).

Konstruktivistinė prieiga sąlygoja programos orientavimą į:

- mokymąsi kaip įgūdžių tobulinimą,
- mokymąsi kaip kognityvinę veiklą,
- mokymąsi kaip asmenybės saviugdą,
- mokymąsi kaip reflektyvų procesą.

Profesinio tobulinimo(si) programa kiekvieną kartą pradedama poreikių analize:

- socialinių dalininkų poreikių analize (pedagogų profesinių sąjungų, asociacijų, viešojo ir privataus sektoriaus finansavimo galimybių),
- besimokančiųjų grįžtamuoju ryšiu,
- konkrečios organizacijos konteksto (savivaldybės, rajono / miesto švietimo centro, konkrečios mokyklos bendruomenės ir kt. aplinkos) ir ateities perspektyvų analize,
- nacionalinės švietimo politikos ir programų analize,
- Pedagogų profesinio tobulinimo instituto veiklą (tyrimai, švietimo ir kiti projektai, bendradarbiavimas) sinergija,
- kintančių ugdymo idėjų analize.

Profesinio tobulinimo(si) programos organizavimas:

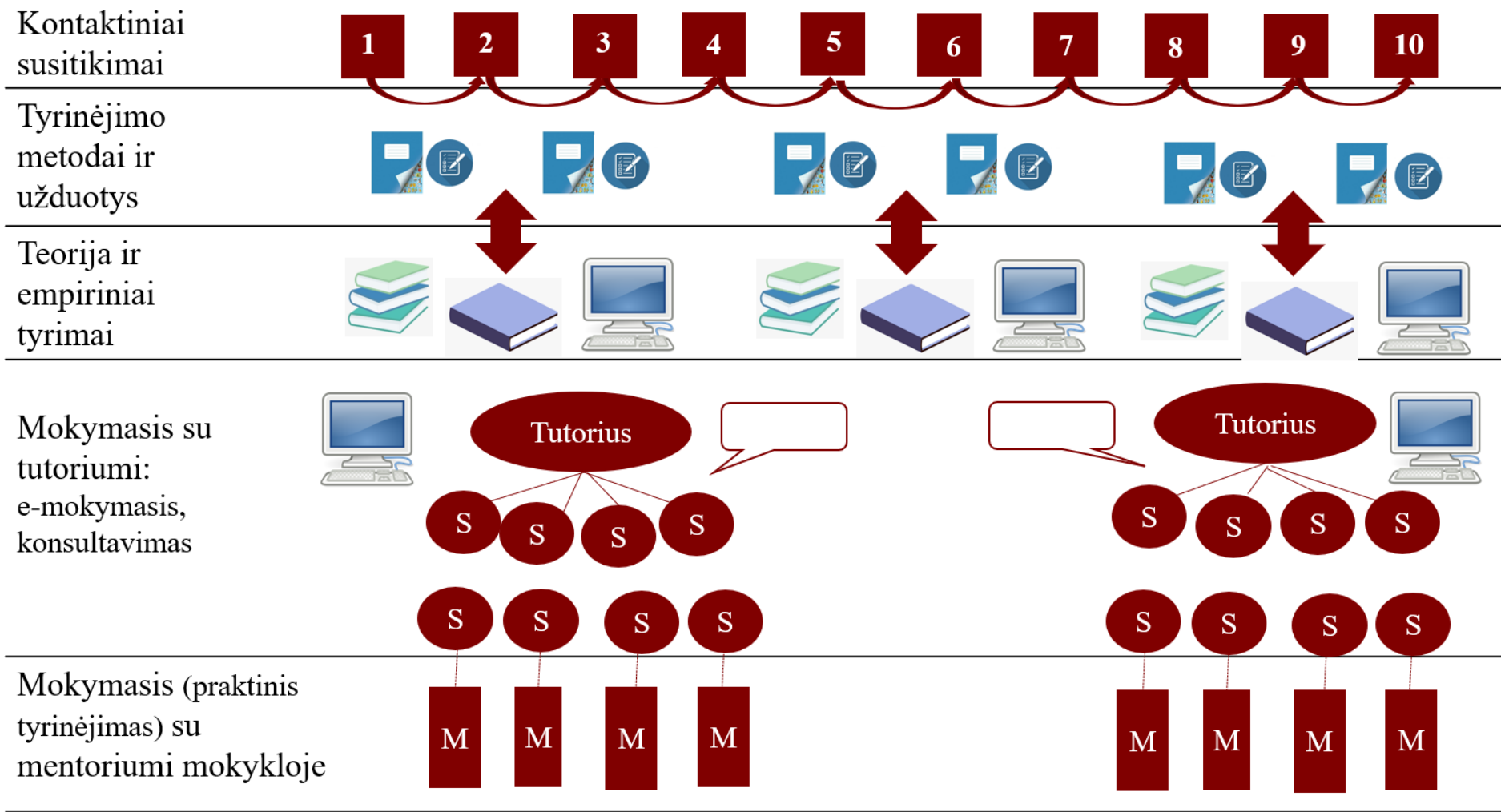
- kuriama mentorių ir tutorių sistema:
 - tutorius vadovauja besimokančiųjų grupių mokymosi procesui tarp sesijų, aprūpina juos mokomąja medžiaga, reikalui esant atnaujinama medžiaga, tikrina atliktas užduotis, konsultuoja mentorių ir besimokančiuosius kontaktiniu ir nuotoliniu būdais. Programoje gali dirbti keli tutoriai. Tutoriais skiriami universiteto dėstytojai;
 - mentoriai vietoje (mokykloje) padeda mokymosi programos dalyviams, konsultuoja atliekant užduotis, tyrimus. Besimokantieji gali mentoriauti vieni kitiems (*peer mentoring*). Mentorais po specialių mokymų (Universitete įgyvendinamos mentorystės programos) tampa pedagogikos programas baigę Universiteto alumnai, patyrę mokyklų pedagogai (metodininkai, ekspertai), mokyklų vadovai ir kt.;
- skatinamas bendradarbiaujantis mokymasis tarp įvairių besimokančiųjų grupių. Kuriama saugi mokymosi aplinka, paremta dėstytojų, tutorių ir besimokančiųjų dialogu, lygių ir lygiavertiškų santykių palaikymu, pasitikėjimo atmosfera;
- derinamos skirtingos mokymo(si) formos: kontaktinė, nuotolinė ir / ar hibridinė;
- taikomi įtraukiantys mokymo(si) metodai aktyvinti besimokantiesiems:
 - sukeisto mokymo ir mokymosi strategija (angl. *flipped learning*). Besimokantieji ateina pasiruošę iš anksto, t. y. susipažinę su teorija, pristatymais, vaizdo medžiaga, kita svarbia mokymo(si) medžiaga ir pan.,
 - diskusijos, darbas poromis, grupėmis;
 - atvejų aptarimai, modeliavimas, simuliacijos, tyrinėjimas;
 - grįžtamasis ryšys ir kt.

Profesinio tobulinimo(si) programos išdėstymas:

- programų apimtys matuojamos studijų kreditais (1 kreditas = 26,6 akad. val.),
- variantiškas sesijų skaičius ir tvarkaraštis:
 - programos apimtis 24–30 kreditų (640–800 akad. val.): kiekvieną mėnesį vyksta kontaktinės dviejų darbo dienų sesijos. Pirmasis susitikimas yra įvadinis – pristatoma programa ir paaiškinamas mokymosi procesas. Visos programos metu organizuojama 10–16 tokių sesijų. Tarp sesijų vyksta mokymasis vadovaujant mentoriui;
 - programos apimtis 1,5 kreditai (40 akad. val.): numatomos 3 sesijos (dvi sesijos po dvi dienas ir viena sesija – vienos dienos), tarp sesijų mokomasi vadovaujant mentoriui;
 - galimas ir kitoks sesijų ir tvarkaraščio išdėstymas atliepiant besimokančiųjų poreikiams ir programos kontekstui;
- aktualus mokymų turinys ir užduotys. Kiekvienai sesijai parengiama nauja teorinė medžiaga ir nauja užduotis, kuri nagrinėjama per sesiją. Besimokantiesiems sudaromos sąlygos susipažinti su teorine medžiaga iki sesijos pradžios;
- mokymosi laikotarpiu besimokantieji rengia asmeninį profesinio tobulinimosi planą. Gali būti rengiamas ir mokyklos veiklos tobulinimo planas, kuris turi būti aptariamasis ir suderinamas su mokyklos vadovu;
- naudojamos įvairios nuotolinio mokymo(si) platformos;

- nuolat atliekamas programos poveikio vertinimas individualiu ir ugdymo institucijos bendruomenės lygmeniu.

Profesinio tobulinimo(si) programos organizavimo schema pateikiama 2 paveiksle.

Risku, 2017, 2021

2 pav. Profesinio tobulinimo(si) programos organizavimo schema

Profesinio tobulinimo(si) programų viešinimas

Profesinio tobulinimo(si) programos (kursai, aukštesnio tipo programos) populiarinamos ir informacija apie jas skleidžiama įvairiais kanalais:

- socialinės medijos Universiteto kanalais (Facebook, Twitter, LinkedIn, Instagram),
- specializuotose parodose ir mugėse,
- socialinių partnerių, pedagogų asociacijų ir kt. svetainėse,
- miestų ir rajonų švietimo centrų, švietimo pagalbos centrų informacijos sklaidos šaltiniais,
- kitų nacionalinių pedagogų rengimo centrų sklaidos šaltiniais,
- įvairiose atvirose pedagoginės bendruomenės socialinėse erdvėse,
- specialiais viešinimo / informacijos sklaidos šaltiniais.

V. Pedagogų profesinio tobulinimosi poreikiai, formos, būdai, kreditų įskaitymas

Pedagogų profesiniam tobulinimuisi turi būti sudarytos sąlygos tobulinti ir plėtoti tas kompetencijas, kurios yra aktualios atitinkamame profesinio tobulinimosi raidos etape:

- *pradedantiems pedagogams*: a) svarbu tobulintis pedagogines žinias ir įgūdžius; b) adaptuotis prie mokyklos struktūros, vyraujančių normų ir elgsenos; c) reikalinga atžvalga į profesinės tapatybės formavimąsi, saviveiksmingumą ir kitus asmenybės augimo aspektus;
- *patyrę pedagogai* tobulinasi: a) profesinei veiklai reikalingas kompetencijas; b) mokomojo dalyko kompetencijas; c) siekia įgyti antro mokomojo dalyko kompetencijų ar d) siekia persikvalifikuoti ir įgyti specializuotą pedagoginę kvalifikaciją;
- *mentorai* (arba patyrę pedagogai, norintys tapti mentorais) siekia tobulintis ar įgyti kompetencijų, reikalingų teikiant visapusišką pagalbą naujai pradėjusiam dirbti kolegai;
- *mokyklų vadovams* sudaromos sąlygos tobulintis lyderystės, kitas vadybines kompetencijas, padedančias kurti mokyklos mokymosi kultūrą, palankią mokymuisi aplinką, pedagogų mokymosi palaikymo, mokymosi procesų stebėsenos ir vertinimo sistemas;
- *miestų ir rajonų švietimo centrų darbuotojai* turėtų įgyti žinių apie švietimo paslaugų organizavimą ir valdymą, praktinių gebėjimų atlikti mokymosi poreikių tyrimus, mokymų stebėsenos ir vertinimo analizės, pritaikant žinias ir gebėjimus vietos švietimo, mokyklų plėtros problemų sprendimams, lokalių pedagogų profesinio tobulinimo veiklų organizavimui ir koordinavimui.

Pedagogai, atsižvelgdami į savo profesinės karjeros etapą ir/ar profesinius poreikius, gali rinktis įvairius neformalaus ir formalaus mokymosi būdus ir formas. Mokyklų vadovams ir miestų/rajonų švietimo centrų darbuotojams siūlomos neformalaus mokymosi formos.

Neformalaus profesinio tobulinimo(si) formos ir būdai:

- programos (kursai) apima mokymus įvairiomis aktualiomis pedagogikos ir edukologijos temomis. Jų trukmė – ne mažiau kaip 40 akad. val. (1,5 kr.). Programos rengiamos ir siūlomos 1) pedagogams ir jų komandoms; 2) mentoriams; 3) mokyklų vadovams; 4) švietimo centrų darbuotojams, išnagrinėjus šių tikslinių grupių poreikius;
- aukštesnės pakopos programos (angl. *advanced programmes*) rengiamos išanalizavus mokyklose kylančius iššūkius, norimas tobulinti sritis ir šiam laikotarpiui svarbiausias kompetencijas. Jos gali būti rengiamos pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos numatytas programas ar atsižvelgiant į savivaldybių, konkrečių mokyklų poreikius. Jų trukmė – apie 3–18 mėn. (mažiausia apimtis – 3 mėn. arba 6 kreditai). Visa programa ar jos dalis gali būti įskaitoma studijuojant aukštesnėje pakopoje.

Sėkmingai pabaigus neformalaus mokymosi programą, pagal patvirtintą tvarką išduodamas pažymėjimas.

Formalaus profesinio tobulinimo(si) būdai ir formos:

- podiplominės stažuotės (angl. *induction*) programa – vienų metų trukmės stažuotė, atliekama pabaigus studijas. Stažuotė žymi perėjimą iš pedagogų rengimo į ankstyvojo profesinio tobulinimosi etapą. Podiplominė stažuotė atliekama pagal Pedagogų rengimo reglamente (2018) numatytą tvarką;
- antro mokomojo dalyko programa – pusantrų metų trukmės (60–90 kr. apimties) formalios modulinės studijos, kurias pabaigus suteikiama teisė mokyti atitinkamą dalyką. Programą gali rinktis asmenys, turintys bakalauro laipsnį ir pedagogo kvalifikaciją. Dalis programos studijų rezultatų gali būti sukaupta mokantis neformaliu būdu;
- pedagoginių specializacijų programa – pusantrų metų trukmės (60–90 kr. apimties) formalaus mokymo(si) modulinė programa, kurią baigus įgyjama teisė užsiimti pedagogine veikla pagal kitą specializaciją. Programą gali rinktis asmenys, turintys bakalauro laipsnį ir pedagogo kvalifikaciją. Dalis programos studijų rezultatų gali būti sukaupta mokantis neformaliu būdu;
- gilinti specializacija (nuo 20 iki 60 kr.). Mokomojo dalyko tobulinimosi programa, suteikianti dalykinių žinių ir gebėjimų, pagrįstų naujausiais moksliniais tyrimais ir inovacijomis. Ji gali būti skirta susipažinti su dalyko (profesinio „lauko“) ir / arba didaktinėmis naujovėmis. Dalis programos studijų rezultatų gali būti sukaupta mokantis neformaliu būdu.

Baigus formalias profesinio tobulinimo(si) programas, išduodamas studijų pažymėjimas.

Kitos profesinio tobulinimo(si) veiklos:

- veiklos tyrimai ir projektai. Padeda veiksmingiau dirbti, spręsti mokymo(si) problemas, keisti esamą situaciją, grupių elgesį ar nuostatas. Jie gali būti individualūs, atliekami tiek pradedančių, tiek patyrusių mokytojų, juos konsultuojant ir/ar jiems vadovaujant, taip pat atliekami mokyklų bendruomenių, kurioms padeda tyrėjų komanda;
- pedagogų stovykla. Organizuojama pradedantiems pedagogams, pasibaigus pirmiesiems jų darbo mokykloje metams. Mokymai (bendra apimtis 160 akad. val. arba 6 kr.) susieti su numatytų kompetencijų realizavimu. Rezultatai atsispindi baigiamajame praktiniame darbe. Pedagogų stovyklos organizuojamos pagal poreikį, bendradarbiaujant su miestų/rajonų švietimo centrais / švietimo skyriais;
- supervizija. Konsultacinė pagalba, reikalinga susidūrus su sudėtingomis situacijomis. Esant poreikiui, ji gali būti teikiama individualiai (pedagogui, vadovui), grupėms (mokytojų, vadovų, švietimo centrų darbuotojų) ar mokykloms.

Šios veiklos traktuojamos kaip neformalaus PT formos. Jas atlikus išduodamas pažymėjimas.

Profesinio tobulinimo(si) kreditų kaupimas ir įskaitymas

Pedagogų profesinis tobulinimas(is) vyksta lanksčiai derinant įvairius mokymo(si) būdus ir formas. Kryptingai tobulinant profesines kompetencijas neformaliu būdu asmens pasirinktu tempu, galima kaupti akademinis kreditus ir pretenduoti į aukštojo mokslo kvalifikacijos pripažinimą:

- siekiant magistro diplomo, gali būti įskaitomi studijų dalykai ar moduliai, kurių studijų rezultatams pagrįsti pateikiama kompetencijų įrodymų, surinktų mokantis neformaliu būdu per ne ilgesnį kaip 5-erių metų laikotarpį. Įskaitomų studijų kreditų apimtis turi būti ne didesnė kaip 75 proc. ketinamos studijuoti studijų programos apimties;
- siekiant antro mokomojo dalyko, gilinančios ar kitos pedagoginės specializacijos kvalifikacijos, gali būti įskaitomi studijų dalykai ar moduliai, kurių studijų rezultatams pagrįsti pateikiama kompetencijų įrodymų, surinktų mokantis neformaliu būdu per ne ilgesnį kaip 5-erių metų laikotarpį. Įskaitomų studijų kreditų apimtis turi būti ne didesnė kaip 75 proc. ketinamos studijuoti studijų programos apimties;
- podiplominės stažuotės kreditai nėra kaupiami ir įskaitomi.

Pedagoginių kompetencijų ir kreditų, sukauptų mokantis neformaliu būdu ir patirtiniu būdu, įskaitymas vykdomas vadovaujantis patvirtintu tvarkos aprašu.

3 paveiksle parodoma, kaip kreditų įskaitymas susieja formalų ir neformalų tobulinimo(si) procesus.

3 pav. Formalaus ir neformalaus profesinio tobulinimo(si) ryšiai

VI. Profesinio tobulinimo(si) kokybės užtikrinimas

Siekiant aukščiausios profesinio tobulinimo(si) veiklų kokybės, PT veiklos turi būti nuolat vertinamos, atliepiančios žemiau išvardintiems tikslams:

- 1) įvertinti esamą padėtį, nustatyti PT veiklos privalumus bei trūkumus ir numatyti reikiamus tobulinimus / pokyčius;
- 2) analizuoti vykdomų tobulinimų / pokyčių efektyvumą;
- 3) kaupti ir analizuoti bendrą informaciją, reikalingą sprendimų priėmimui bei veiklos tobulinimo planavimui.

Pedagogų profesinio tobulinimo padalinyje nuolatos renkami ir apibendrinami duomenys apie PT veiklų poveikį, rengiami ir išbandomi vertinimo (grįžtamojo ryšio) įrankiai, skirti momentiniam ir ilgalaikiam (tęstiniam) mokymo(si) ir jo veiksmingumo vertinimui. Vertinimo įrankiai diegiami elektroninėje sistemoje sudarant sąlygas kaupti duomenų ir jų analizės masyvus, sudarant galimybes švietimo ekspertams, švietimo politikos formuotojams, kitiems suinteresuotiems asmenims remtis apibendrintais pedagogų PT duomenimis.

PT kokybės vertinimo sistema kuriama remiantis šiomis darbo kryptimis:

- susitariama dėl tikslingų PT veiklų kokybės kriterijų ir jų vertinimo instrumentų;
- sistemingai vykdomas PT veiklų vertinimas, kad jos atitiktų nustatytus kokybės standartus;
- visų PT veiklų teikėjai yra skatinami nuolat tobulinti savo veiklas, atsižvelgiant į naujausius mokslinius tyrimus, gerąsias patirtis, sietinas su veiksmingų PT veiklų ypatumais ir mechanizmais.

Vertinant formalaus ir neformalaus PT programų kokybę, siekiama įvertinti visus 5 profesinio tobulinimo(si) lygmenis (pagal Guskey, 2004):

- 1) dalyvių reakciją, t. y. jų pasitenkinimą renginio / veiklos organizavimo kokybe,
- 2) dalyvių išmokimą – kokių naujų kompetencijų (žinių ir gebėjimų) įgijo veikloje dalyvavę mokytojai, mokyklų vadovai ar kiti mokymų dalyviai,
- 3) organizacijos paramą ir kaitą – kokias sąlygas sudaro organizacija mokytojų, mokyklos vadovų ar kitų dalyvių mokymuisi,
- 4) dalyvių naujų žinių ir įgūdžių panaudojimą – koku mastu ir kaip kokybiškai praktikoje įdiegta naujovė, panaudotos žinios, gebėjimai,
- 5) mokinių mokymosi rezultatus – kokią poveikį naujos mokytojų, mokyklos vadovų (ar kitų mokymų dalyvių) žinios, įgūdžiai padarė mokinių mokymosi rezultatams.

Įvertinimo metodai gali būti labai įvairūs: apklaustos, interviu, stebėjimai, dokumentų analizė, tikslinių grupių diskusijos, mokytojų darbo pavyzdžių apžvalgos (*portfolio*), mokinių mokymosi pasiekimų analizė ir t. t. 3 priede pateikiame galimą dalyvių pasitenkinimo profesinio tobulinimo mokymais pavyzdį.

Pedagogų profesinio tobulinimo(si) programų vykdymo ciklui būdingi etapai:

Profesinio tobulinimo(si) veiklų organizavimo dalių / etapų pavadinimai	Profesinio tobulinimo(si) veiklų organizavimo dalių / etapų aprašymas
Programų poreikio nustatymas	Tyrimai, poreikio analizė, konteksto vertinimas
Programos rengimas	Programos rengėjų grupės sudarymas
Programos ekspertavimas	Programos ekspertų atranka ir jų darbo organizavimas
Programos įtraukimas į vykdomų programų katalogą (duomenų bazę)	Pagrindinis išsamus programų katalogas pateikiamas universiteto svetainėje, atskiroje jos skiltyje. Šių programų bazė / katalogas yra peržiūrima kiekvienais metais, koreguojant esamas, įterpiant naujas programas bei atsisakant nepasiteisusių (aktualumą praradusių) programų.
Programos viešinimas	Naudojami universiteto ir socialinių partnerių sklaidos šaltiniai, kitos viešinimo erdvės.
Programos įgyvendinimas	Kiekviena programa įgyvendinama pagal jos pobūdį atitinkančią logistiką. Kiekvienai programai skiriamas programos vadovas, sudaroma lektorių grupė, parenkama mentorių grupė. Programos lektoriai atrenkami pagal programos turinį, vieną programą (40 val.) turi vykdyti ne mažiau nei du lektoriai, turintys teorinių žinių ir praktinę patirtį.
Programos vertinimas	Naudojamas trumpalaikis ir ilgalaikis programos vertinimas, įvertinant visus 5 profesinio tobulinimo(si) lygmenis.
Programos koregavimas pagal vertinimo rezultatus / poreikį	Programa koreguojama vadovaujantis programos vertinimo rezultatais, dalyvių poreikiais ir organizacinėmis galimybėmis.

Naujai pateikiamos pedagogų profesinio tobulinimo programos yra ekspertuojamos Profesinio tobulinimo instituto ekspertų ir tvirtinamos Švietimo akademijos taryboje.

VII. Bendradarbiavimas vykdamas pedagogų profesinį tobulinimą(si)

Pedagogų profesinis tobulinimas vyksta sistemiškai, bendradarbiaujant su institucijomis, priklausančiomis valstybiniam, privačiam ir nevyriausybiniam sektoriui, bei remiasi „viešo-privataus sektorių partnerystės“ (angl. „*public-private partnership*“) principu ir apima bendradarbiavimą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

Bendradarbiavimo su skirtingais partneriais veiklos grindžiamos tvarumo, inovatyvumo, pasidalintosios lyderystės principais ir organizuojamos pagal poreikius.

Bendradarbiavimas vykdomas visais profesinio tobulinimo organizavimo etapais, apima profesinio tobulinimo(si) programų rengimą, įgyvendinimą ir vertinimą.

Vytauto Didžiojo universiteto pedagogų profesinio tobulinimo partnerystės tinklą sudaro:

- 1) ilgalaikiai / nuolatiniai partneriai,
- 2) trumpalaikiai / tiksliniai / atskirų veiklų vykdymui pasitelkti partneriai.

Bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu apima:

- bendradarbiavimą su nacionalinės švietimo politikos formuotojais ir įgyvendintojais teikiant rekomendacijas nacionalinių pedagogų profesinio tobulinimo prioritetų formavimui, inicijuojant pedagogų profesinį tobulinimą reglamentuojančių teisės aktų keitimus, vykdamas nacionalinius profesinio tobulinimo srities tyrimus, kuriant tarptautinio lygmens pedagogų „Kompetencijų / ekscelencijų“ centrus, nacionalinio lygmens pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelius;
- bendradarbiavimą su kitais nacionaliniais pedagogų rengimo centrais dėl pedagogų ir universitetų dėstytojų kompetencijų tobulinimo programų rengimo ir vykdymo, pedagoginių stažuotojų įgyvendinimo, pedagoginių kompetencijų įskaitymo, nacionalinių tyrimų vykdymo ir kt. Šis bendradarbiavimas numatytas Pedagogų rengimo reglamente (2018);
- bendradarbiavimą su nacionaliniu lygmeniu veikiančiomis asociacijomis: Lietuvos švietimo centrų darbuotojų, pedagogų / švietimo pagalbos specialistų, ugdymo įstaigų vadovų asociacijomis, pedagogų asociacijų vadovų taryba, Lietuvos edukacinių tyrimų asociacija ir kitomis asocijuotomis organizacijomis dėl profesinio tobulinimo(si) programų rengimo, ekspertinio vertinimo, įgyvendinimo, tyrimų, projektinių veiklų vykdymo ir kt.

Bendradarbiavimas savivaldos lygmeniu apima:

- bendradarbiavimą su regionų / miestų / rajonų švietimo ar švietimo pagalbos centrais, savivaldybių švietimo srities specialistais kuriant tyrimais grįstą savivaldos lygmens pedagogų profesinio tobulinimo(si) strategiją ir veiksmų planą, organizuojant studentų praktikas, podiplomines pedagogų stažuotes, stovyklas, vykdamas savivaldos švietimo specialistų profesinio tobulinimo(si) programas; viešinant profesinio tobulinimo(si) programas, rengiant bei įgyvendinant projektus ir kt.

Bendradarbiavimas ugdymo institucijų lygmeniu apima:

- bendradarbiavimą su bazinėmis mokyklomis ir kitomis ugdymo įstaigomis pagal ilgalaikio bendradarbiavimo sutartis įgyvendinant studentų praktikas, podiplomines pedagogų stažuotes, rengiant ir ekspertuojant profesinio tobulinimo(si) programas, deleguojant (siūlant) mokyklos pedagogus į universiteto mentorių, dalyvaujančių universiteto organizuojamoje pedagogų profesinio tobulinimo(si) veikloje, tinklą;
- bendradarbiavimą su mokyklomis pagal trumpalaikes bendradarbiavimo sutartis, formuojant tyrimais grįstą mokyklos bendruomenės profesinio tobulinimo strategiją ir jos įgyvendinimo planą; mokyklos vadovų individualų konsultavimą mokyklos vadybos temomis; pedagogų individualų konsultavimą mentorystės ir kitomis temomis.

Bendradarbiavimas pedagogo lygmeniu apima:

- bendradarbiavimą su formaliojo ir neformaliojo ugdymo pedagogais, laisvaisiais mokytojais ir kitais asmenimis, siekiančiais dalyvauti rengiant profesinio tobulinimo programas, jas ekspertuoti ir įgyvendinti, būti lektoriais;
- bendradarbiavimą su patyrusiais pedagogais mentoriais, įgyvendinant profesinio tobulinimo(si) programas;
- dalyvavimą universiteto pedagogų Alumnų klubo veikloje.

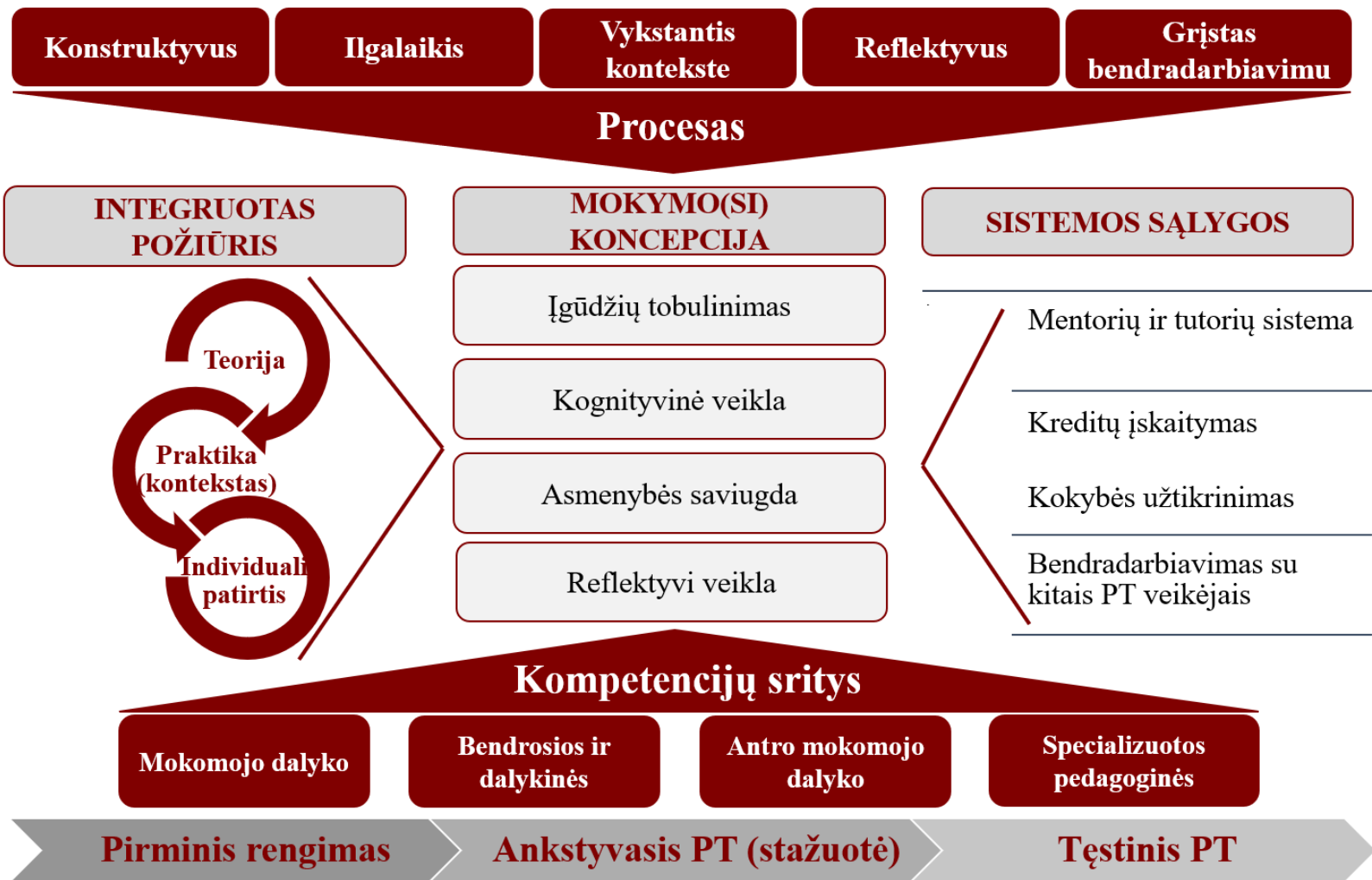
Bendradarbiavimas tarptautiniu lygmeniu apima:

- bendradarbiavimą su užsienio šalių universitetais, pedagogų „Kompetencijų / ekselencijų“ centrais, rengiant, ekspertuojant ir įgyvendinant pedagogų profesinio tobulinimo(si) programas, atliekant tyrimus;
- bendradarbiavimą su užsienio mokyklomis, taip pat ir užsienyje veikiančiomis lietuvių mokyklomis įgyvendinant studentų praktikas, podiplomines stažuotes, rengiant ir ekspertuojant profesinio tobulinimo(si) programas.

Bendradarbiavimo veiklos su skirtingais partneriais grindžiamos tvarumo, inovatyvumo, pasidalintosios lyderystės principais ir organizuojamos pagal poreikius.

Galimos bendradarbiavimo veiklos su skirtingomis institucijomis pristatomos 2 priede.

Apibendrintas pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelis, apimantis konceptualųjį ir organizacinį lygmenis, pristatomas 4 paveiksle.

4 pav. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelis

VIII. Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelio finansavimas ir įgyvendinimas

Pedagogų profesinis tobulinimas(is) Universitete gali būti finansuojamas iš įvairių šaltinių, priklausomai nuo programos pobūdžio:

- valstybės studijoms skiriamų lėšų,
- pedagogų profesiniam tobulinimui(si) skiriamų lėšų,
- tikslinių Universiteto lėšų,
- tikslinių projektinių lėšų,
- asmeninių lėšų,
- rėmėjų ir kt. lėšų.

Pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelis įgyvendinamas VDU Švietimo akademijos Profesinio tobulinimo institute, gali būti įgyvendinamas ir kituose pedagogų rengimo centruose.

Siūlomas pedagogų profesinio tobulinimo(si) modelis turi atliepti aktualioms realijoms, todėl jis yra besivystantis ir kintantis.

Literatūra

- Anglin-Lawlor, A. (2014). *Transitions Toward Transformation: Exploring Continuing Professional Development for Teachers in Ireland (2 Vols.)* (Doctoral dissertation, Maynooth University).
- Brazienė, R., Aidas, U., & Žukauskas, M. (2014). *Inovatyvių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų tyrimo ataskaita*. Prieiga internete: <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/3730>
- Bulajeva, T. (2000). Pedagogų profesinis tobulėjimas ir saviugda. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 7, 234–241.
- Caena, F. (2011). Literature review Quality in Teachers' continuing professional development. *European Commission*, 2–20.
- Caena, F., & Redecker, C. (2019). Aligning teacher competence frameworks to 21st century challenges: The case for the European Digital Competence Framework for Educators (Digcompedu). *European Journal of Education*, 54(3), 356–369.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Desimone, L. M. (2009). Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures. *Educational researcher*, 38(3), 181–199.
- Dačiulytė, R., Dromantienė, L., Indrašienė, V., Merfeldaitė, O., Nefas, S., Penkauskienė, D., ... & Railienė, A. (2013). *Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo Lietuvoje būklė ir plėtros galimybės*.
- European Commission (2013). *Supporting Teacher Competence Development for Better Learning Outcomes*. http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/teachercomp_en.pdf
- European Commission. (2010). *Developing coherent and system-wide induction programmes for beginning teachers: a handbook for policymakers*. Staff Working Document SEC (2010) 538 final, Directorate-General for Education and Culture. Brussels.
- European Commission. (2015). *Shaping career-long perspectives on teaching: a guide on policies to improve initial teacher education*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. http://ec.europa.eu/education/library/reports/initial-teacher-education_en.pdf
- Glatthorn, A. (1995). Teacher development. *International encyclopedia of teaching and teacher education*, 2. London: Pergamon Press, 412–422.
- Guskey, Th. R. (2004). *Profesinio tobulinimosi vertinimas*. Klaipėda: Garnelis.
- Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*, Teachers College Press, New York, NY. <https://doi.org/10.1787/9789264273238-en>
- LEU ir VDU mokslininkų grupė (2016). *Lietuvos pedagogų rengimo koncepcijos projektas ir jo pagrindimas*. Rengėjai: Salienė, V., Ragauskas, A., Teresevičienė, M., ..., Norkutė, O.
- Li, Y., Dervin, F. (2018). *Continuing Professional Development of Teachers in Finland*. Springer International Publishing AG part of Springer Nature.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. V-899 Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijos patvirtinimo. Vilnius. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425929>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. V-899 „Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijos tvirtinimo“. Valstybės žinios, 2012, Nr. 62-3152.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. V-827 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2012, Nr. 58-2915.
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. gegužės 28 d. įsakymas Nr. V-648 „Dėl Švietimo ir mokslo ministro 2006 m. sausio 23 d. Įsakymo Nr. Isak-109 „Dėl institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos“ pakeitimo“. TAR, 2019-05-28, Nr. 8423.
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymas Nr. V-1367 Dėl Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. Įsakymo Nr. Isak-556 „Dėl valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, 2019-11-25, Nr. 18697.

- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. rugsėjo 21 d. įsakymas Nr. V-1417 „Dėl Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 2020-09-21, Nr. 19562.
- Merfeldaitė, O., Railienė, A. (2012). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo analizė: pedagogų karjeros proceso metmenys. *Socialinis darbas*, 11(2), 367–378.
- Mičiulienė, R., Brandišauskienė, A. (2021). Mokytojų profesinio tobulėjimo sampratos analizė. *Pedagogika*, 143(3), 23–44.
- Mokyklų tobulinimo centras. (2014). *Pradedančiųjų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo rekomendacijų ir reikalavimų modelis*. Projektas. Vilnius. VšĮ Mokyklų tobulinimo centras.
- Nacionalinė švietimo agentūra (2020). *TALIS 2018. Ataskaita. Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas*. Vilnius.
- OECD (2020). *OECD: Education in the Digital Age: Healthy and Happy Children*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *OECD Skills Strategy Lithuania. Assessment and Recommendations*. OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris.
- Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas* (2021). Parengė VšĮ „Šiuolaikinių didaktikų centras“ ekspertų grupė. Projektas „Tęsk“ Nr. 09.2.1-ESFA-V-727-01-0001.
- Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos modelis* (2016). Parengė: Balkutė, A., Bertašienė, I., Girdzijauskienė, S., Viliūnas, V. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Pedagog%C5%B3%20rengimo%20modelis_VU_MRU%20ir%20VK.pdf
- Postholm, M. P. (2012). Teachers' professional development: a theoretical review. *Educational Research*, 54:4, 405–429, doi:10.1080/00131881.2012.734725
- Richards, J. C., & Farrell, T. S. C. (2005). *Professional development for language teachers: Strategies for teacher learning*. Ernst Klett Sprachen.
- Scripp, L. & Paradis, L. (2014). Embracing the Burden of Proof: New Strategies for Determining Predictive Links between Arts Integration Teacher Professional Development, Student Arts Learning, and Student Academic Achievement Outcomes. *Journal for Learning through the Arts*, 10(1), 1–18.
- Šenjug Golub, A. (2014). Effects of German Language Teacher Professional Development on Pupils' Learning Outcomes in Intercultural Competence. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 4(4), 75–98.
- Valstybės kontrolė (2016). *Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas. Valstybinio audito ataskaita*. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/>
- Van Veen, K., Zwart, R., & Meirink, J. (2012). What makes teacher professional development effective? A literature review. In *Teacher learning that matters* (pp. 23–41). Routledge
- Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: an international review of the literature*. Paris: International Institute for Educational Planning.

PRIEDAI

Užsienio šalių pedagogų profesinio tobulinimo patirties apžvalga

Daugelyje Europos Sąjungos (ES) šalių vykdoma mokytojų profesinio tobulinimo(si) skatinimo *politika*. 24-iose šalyse narėse profesinis tobulinimasis yra pripažįstamas mokytojų profesine pareiga (EK, 2015), tačiau jie patys turi teisę nuspręsti, kaip ją įvykdyti. Prancūzijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje profesinis tobulinimasis yra savanoriškas, tačiau jis suteikia daugiau karjeros galimybių, didesnę atlygį arba skatinamas kitomis formomis. Suomijoje, Italijoje, taip pat ir Lietuvoje vyrauja įstatymu įteisinta praktika – bet kurio tipo ugdymo įstaigos mokytojai turi prievolę ir atsakomybę keletą dienų per metus dalyvauti profesinio tobulinimo(si) veiklose. Lenkijoje tik profesijos mokytojams privaloma per trejus metus dalyvauti 3-juose profesinio tobulinimo(si) cikluose, kurių kiekvieno trukmė – 40 valandų. Švedijos mokytojams profesinio tobulinimosi planas nėra privalomas, tačiau suinteresuotos šalys (ministerijos, savivaldybių, mokytojų organizacijų atstovai) derasi dėl 104 val. privalomų profesinio tobulinimo(si) veiklų vienam mokytojui per mokslo metus.

Už mokytojų profesinio tobulinimo(si) politikos įgyvendinimą *atsakingos* skirtingo valstybinio lygmens *institucijos*. Pavyzdžiui, Italijoje už tai atsakinga švietimo ministerija, Lenkijoje – švietimo plėtros centras, pavaldus ministerijai. Kitose šalyse atsakomybė yra perduota regioniniams centrams (pvz., Ispanijoje pedagogų kompetencijų tobulinimo veiklą vykdo 17-os regionų institucijos), federacinėms žemėms (pvz., Vokietijos federacinėse žemėse atsako valstybiniai profesinio tobulinimo institutai) ar vietos savivaldai (pvz., Suomijoje, Švedijoje). Regioniniai centrai ar federacinių žemių institutai atsako už mokymų planavimą ir organizavimą, tarpinstitucinių darbo grupių būrimą, aprūpinimą mokymo išteklių, švietimo inovacijų skatinimą ir inicijavimą. Suomijoje ir Švedijoje vyriausybė nustato mokytojų profesinio tobulinimo nacionalinius prioritetus, o vietos valdžia (municipalitetai) atsako už savo regiono mokytojų profesinio tobulinimo rezultatus. Savivaldos institucijos dirba kartu su šalies švietimo ir kultūros ministerijomis bei nacionalinėmis švietimo tarybomis ar kitomis oficialiomis vyriausybiniomis institucijomis, finansuojančiomis mokytojų profesinį tobulinimą.

Finansavimas. Europos šalys skirtingai finansuoja pedagogų profesinį tobulinimą(si). Italijoje finansinė parama mokytojams teikiama asmeninės elektroninės kortelės forma, nustčius jos suteikimo kriterijus ir naudojimo metodus. Kasmet kiekvienas mokytojas gauna ne daugiau kaip 500 eurų, kurie gali būti panaudoti nustatytoms profesinio tobulinimosi veikloms. Ši suma nelaikoma papildomomis pajamomis, todėl neapmokestinama. Ispanijoje mokymai nieko nekainuoja, jei mokytojai tobulina savo kompetencijas viešojo sektoriaus įstaigose; jei tobulinasi privačiose – mokytojams suteikiama finansinė parama kursų išlaidoms padengti.

Regioninių švietimo institucijų teikiama parama taip pat įvairi. Švedijoje savivaldybės skiria lėšų pedagogų tobulinimui(si) ir sprendžia dėl asignavimų dydžio. Vyriausybė per Švedijos nacionalinę švietimo agentūrą gali skirti papildomą finansavimą savivaldybėms ir nepriklausomoms mokykloms, nukreipti profesinio tobulinimo(si) veiklą į valstybei svarbias sritis. Tačiau pabrėžiama, kad už kompetencijų tobulinimą yra atsakinga mokykla. Lenkijoje pedagogų tobulinimui(si) reikalingas biudžetas sudaromas „iš apačios į viršų“: pirmiausia mokyklų vadovai įvertina mokytojų profesinio tobulinimo(si) poreikius ir informuoja mokyklas administruojančią įstaigą, kuri parengia finansinius

kiekvienų metų planus. Regionams lėšos skiriamos proporcingai mokytojų, dirbančių tam tikrame regione, skaičiui vadovaujantis mokyklų švietimo informacinėje sistemoje esančiais duomenimis. Valstybės finansavimas taip pat skiriamas nacionalinėms mokytojų rengimo ir profesinio tobulinimo programoms, aukštųjų mokyklų ir mokytojų profesinį tobulinimą vykdančių kitų institucijų veikloms. Valstybės ir regionų finansavimas grindžiamas vidutiniu atestuoto mokytojo atlyginimu. Konkretaus švietimo sektoriaus pedagogų profesinio tobulinimo(si) veiklų išlaidas gali padengti darbdaviai, pačios mokyklos, Nacionalinis mokymo fondas ar ES švietimo ir mokymo programos.

Mokytojų profesinio tobulinimo(si) veiklose dalyvauja ir mokymo paslaugas teikia įvairūs *veikėjai*. Suomijoje municipalitetai ir vietos paslaugų teikėjai dažnai turi sudarę kontraktus su universitetais (jų profesinio tobulinimo centrais) arba su privačiais paslaugų teikėjais. Švedijoje aukštojo mokslo įstaigos ir regionų plėtros centrai yra pagrindiniai valstybės finansuojamų profesinio tobulinimo programų organizatoriai ir vykdytojai. Ispanijoje pedagogų kompetencijų tobulinimą vykdo institucijų tinklai (tarp jų labiausiai paplitę yra *Mokytojų ir išteklių centrai*); juose dalyvauja mokytojų rengimo institutai, atitinkami universitetų padaliniai, pedagogų profesinės asociacijos, profsąjungos, neformalūs judėjimai, remiantys švietimo reformas. Lenkijoje pedagogų profesinio tobulinimo sistema apima tris lygmenis. Nacionaliniu lygmeniu planuojamos ir įgyvendinamos nacionalinės profesinio tobulinimo programos mokytojams ir ugdymo įstaigų vadovams, teikiamos PT paslaugos lenkų diasporose užsienyje dirbantiems mokytojams, imigrantų vaikams; regioniniu lygmeniu mokytojai gauna sistemine metodine pagalba ugdymo kokybei gerinti, įgyvendinti nacionaliniams projektams; vietos valdžios lygmeniu daugiausia dėmesio skiriama vietos švietimo problemoms sutelkiant dėmesį į mokyklų plėtros planus.

Pedagogų *profesinio tobulinimo veiklos formos* taip pat įvairios, tačiau turi ir panašumų. Tai – nacionalinės programos, kursai (taip pat ir internetu), seminarai, darbo grupės ar mokymosi(si) projektai ugdymo įstaigose, skirti tenkinti įvairiems mokytojų profesinio tobulinimosi poreikiams. Kai kurios šalys daugiau orientuojasi į profesinį tobulinimąsi pačiose mokyklose. Pavyzdžiui, daugelio Suomijos universitetų mokytojų profesinio tobulinimo centrai siūlo *ilgesnės trukmės kursus ir projektus*. Tokia veikla siekiama, kad mokytojai kritiškai apmąstytų savo darbą, todėl skatinama kurti veiklos tyrimų dizainu paremtus mažus projektus, kuriuose jie įgytų naujų kompetencijų, keistųsi idėjomis su savo kolegomis. Manoma, kad toks profesinis tobulinimasis turi teigiamą poveikį mokinių mokymuisi ir motyvacijai, taip pat paties mokytojo profesiniam augimui ir gerovei. Kita profesinio tobulinimosi veikla – *keitimasis patirtimi*. Pavyzdžiui, mokyklų mokytojai „moko“ universiteto dėstytojus, remdamiesi kasdienėmis profesinėmis žiniomis, o universiteto dėstytojai supažindina su naujausiomis savo pačių ugdymo, mokymo strategijų tyrimų išvadomis. Už dalyvavimą tokiose veiklose mokyklų mokytojai gauna kreditų, kurie įskaitomi kaip jų magistrantūros studijų dalis arba panaudojami privalomam profesiniam tobulinimuisi kompensuoti.

Taigi Europos šalys švietimo politikos lygmeniu deklaruoja profesinį tobulinimą(si) arba jį imperatyviai įteisina, įvairiais būdais ir priemonėmis skatinta ir įgalina mokytojus įsitraukti į visą gyvenimą trunkančio mokymosi ir kompetencijų tobulinimo procesą. Pasitelkiamos mokytojų rengimo institucijos (itin būdinga Skandinavijos šalims), kaip kompetentingos profesinio tobulinimo(si) teikėjos, mokytojų pirminio rengimo ir tolesnio profesinio tobulinimo(si) procesų tęstinumui užtikrinti. Šalys ieško veiksmingesnių profesinio tobulinimo(si) formų ir būdų, išbando ilgesnės trukmės mokymo(si) projektus ir veiklas, skatinančias besimokančiuosius ir jų mokytojus keistis vaidmenimis.

Literatūra

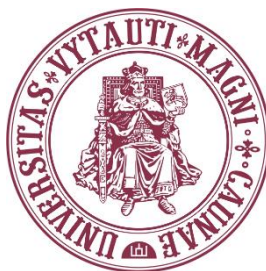
- Anglin-Lawlor, A. (2014). *Transitions Toward Transformation: Exploring Continuing Professional Development for Teachers in Ireland*. A thesis of Doctor of Philosophy. Maynooth University. Teacher Education & the Continuing Professional Development of Teachers and School Leaders. <https://www.education.ie/en/Education-Staff/Information/-New-Teachers/Teacher-Education-Section-A-Short-Guide.pdf>)
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Estonia Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-23_en; <https://www.ut.ee/en/kontakt/haridusteaduste-instituut>
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Germany Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-28_en
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Italy Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-36_en
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Poland Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-53_en
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Slovenia Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-73_en
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Spain Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-75_en
- European Commission (2020). *EACEA National Education Systems. Sweden Overview. Teachers and Staff*. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-76_en
- Li, Y., Dervin, F. (2018). *Continuing Professional Development of Teachers in Finland*. Springer International Publishing AG part of Springer Nature.

Bendradarbiavimas organizuojant pedagogų profesinį tobulinimą(si)

Bendradarbiavimo lygiai	Bendradarbiavimo subjektai	Galimos bendradarbiavimo veiklos
TARPTAUTINIS	Užsienio šalių universitetai Mokytojų „Kompetencijų / ekscelencijų“ centrai	<ul style="list-style-type: none"> • PT programų rengimas ir ekspertavimas • Tyrimų atlikimas
	Užsienio mokyklos (taip pat ir lietuviškos mokyklos užsienyje)	<ul style="list-style-type: none"> • Studentų praktikos • Podiplominės stažuotės • PT programų įgyvendinimas ir vertinimas
NACIONALINIS	Nacionalinės švietimo politikos formuotojai	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagogų PT nacionalinių prioritetų formavimo rekomendacijų rengimas • Pedagogų PT reglamentuojančių teisės aktų pokyčių inicijavimas / dalyvavimas darbo grupėse • Nacionalinių PT srities tyrimų vykdymas • Nacionalinio lygmens PT modelių kūrimas
	Kiti nacionaliniai pedagogų PT centrai / švietimo skyriai	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrų PT programų rengimas, ekspertavimas, įgyvendinimas • Pedagoginių stažuotčių įgyvendinimas • Pedagoginių kompetencijų pripažinimas • Nacionalinių tyrimų atlikimas ir kt.
	Švietimo asociacijos (Ugdymo įstaigų / vadovų / pedagogų; Lietuvos švietimo centrų darbuotojų; Lietuvos edukacinių tyrimų, kitos asocijuotos organizacijos; Pedagogų asociacijų vadovų taryba)	<ul style="list-style-type: none"> • PT programų rengimas, ekspertavimas, įgyvendinimas • Tyrimai • Projektinės veiklos
SAVIVALDOS	Regionų / miestų / rajonų švietimo ar švietimo pagalbos centrai	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba rengiant tyrimais grįstas savivaldos lygmens pedagogų PT strategijas ir veiksmų planus • Regiono / savivaldos pedagogų PT poreikių analizės atlikimas • Savivaldos švietimo specialistų PT programų vykdymas • Pagalba rengiant ir vykdant projektus • Studentų praktikų organizavimas • Podiplominių pedagogų stažuotčių, stovyklų organizavimas • PT, studijų programų viešinimas
UGDYMO INSTITUCIJŲ	Bazinės mokyklos Kitos ugdymo įstaigos	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba formuojant tyrimais grįstą mokyklos bendruomenės PT strategiją ir veiksmų planą • Mokyklos PT poreikių analizė • PT programų pagal konkrečios mokyklos poreikius rengimas ir vykdymas • PT programų ekspertavimas

		<ul style="list-style-type: none"> • Studentų praktikų įgyvendinimas • Podiplominių pedagogų stažuočių įgyvendinimas • Mokyklos pedagogų delegavimas (siūlymas) į universiteto mentorių, dalyvaujančių universiteto organizuojamoje PT veikloje, tinklą • Individualus mokyklų vadovų / pedagogų konsultavimas • Projektų organizavimas ir įgyvendinimas
ASMENS	Formaliojo ir neformaliojo ugdymo mokytojai / pedagogai Švietimo pagalbos specialistai Laisvieji mokytojai Kiti ugdyme dalyvaujantys asmenys	<ul style="list-style-type: none"> • PT programų rengimas, ekspertavimas, įgyvendinimas • Mentorius veikla, įgyvendinant PT programas • Pedagogų Alumnų klubo veikla

Profesinio tobulinimo mokymų vertinimo pavyzdys

Vytauto Didžiojo universitetas
Profesinio tobulinimo institutas

Profesinio tobulinimo / kvalifikacijos tobulinimo programa:

Data:

Mokymų vieta:

Mokymų lektoriai:

Prašome pateikti grįžtamąjį ryšį apie kvalifikacijos tobulinimo programos kokybę.

Perskaitykite žemiau pateiktus teiginius ir prie kiekvieno pažymėkite vieną iš keturių Jums tinkančių atsakymų.

Programos tikslų ir uždavinių pasiekimas (1 – visiškai nesutinku, 2 – ko gero, nesutinku, 3 – ko gero, sutinku, 4 – visiškai sutinku)

	1	2	3	4
<i>Programos tikslas</i>				
<i>Programos 1 uždavinys</i>				
<i>Programos 2 uždavinys</i>				
.....				

Teorinės dalies turinys (1 – visiškai nesutinku, 2 – ko gero, nesutinku, 3 – ko gero, sutinku, 4 – visiškai sutinku)

	1	2	3	4
<i>Pristatymuose buvo atskleistos pagrindinės idėjos</i>				
<i>Teorinių sampratų paaiškinimas buvo tinkamas</i>				
<i>Pateikta medžiaga buvo naudinga (susieta su dalyvių poreikiais)</i>				
<i>Buvo atsakyta į iškilusius klausimus</i>				

Praktinės dalies turinys (1 – visiškai nesutinku, 2 – ko gero, nesutinku, 3 – ko gero, sutinku, 4 – visiškai sutinku)

	1	2	3	4
<i>Praktinės užduotys ir pavyzdžiai buvo aiškūs ir naudingi</i>				
<i>Diskusijos ir grupių darbas buvo produktyvus</i>				
<i>Praktinės užduotys susisiejo su teorine mokymų dalimi</i>				
<i>Mokymų vadovai atsakė į klausimus, susijusius su praktine veikla</i>				

Mokymų organizavimas (1 – visiškai nesutinku, 2 – ko gero, nesutinku, 3 – ko gero, sutinku, 4 – visiškai sutinku)

	1	2	3	4
<i>Mokymai teminiu požiūriu buvo tinkami</i>				
<i>Mokymai buvo tinkamai planuojami laiko atžvilgiu</i>				
<i>Mokymo patalpos / vieta buvo tinkama</i>				

Mokymosi įsivertinimas (1 – visiškai nesutinku, 2 – ko gero, nesutinku, 3 – ko gero, sutinku, 4 – visiškai sutinku)

	1	2	3	4
<i>Įgijau naujų žinių, kurias panaudosiu savo profesinėje veikloje</i>				
<i>Įgijau naujų įgūdžių, kuriuos tobulinsiu toliau, pradmenis</i>				
<i>Šie mokymai paskatino susimąstyti apie savo nuostatas</i>				

Apibendrinimas (1 – visiškai nesutinku, 2 – ko gero, nesutinku, 3 – ko gero, sutinku, 4 – visiškai sutinku)

	1	2	3	4
<i>Mokymai buvo naudingi man asmeniniu (profesiniu) lygmeniu</i>				
<i>Mokymai buvo naudingi man organizacijos lygmeniu</i>				
<i>Mane tenkino mokymų kokybė</i>				

Prašome pateikite savo nuomonę, atsakydami į klausimus.

Kokius mokymo aspektus išskirtumėte kaip stipriuosius?

Kokius mokymo aspektus siūlytumėte tobulinti?

Kokie būtų Jūsų pasiūlymai mokymų kokybei tobulinti?

Kiti Jūsų pastebėjimai ir pasiūlymai

Dėkojame už Jūsų nuomonę.